

Олена Дуденко,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови та методики її навчання,
Ганна Березовська,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови та методики її навчання
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ВСТАВЛЕННЯ У ПРОЗІ МАРИНИ ПАВЛЕНКО : СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ФУНКЦІЇ

У статті проаналізовано структуру, семантику та функції вставлених конструкцій у повісті М. Павленко “Санта Лучія в кирзових чоботях”. Відзначено активне використання автором названих одиниць для надання дискурсу ефекту живомовності, відтворення внутрішнього мовлення персонажів. З’ясовано, що різноманітний зміст вставлених конструкцій передається різними за структурою синтаксичними одиницями – від слова-вигуку до складного ускладненого речення або й навіть складного синтаксичного цілого. Найбільшу групу в повісті становлять вставлення – речення двоскладної структури, які мають різну модальність.

Близько двох третин аналізованих вставлень доповнюють, уточнюють, пояснюють, коментують сказане. Решта вставлень передають різні емоції, почуття, побіжні зауваження; часто супроводжуються питальною, окличною, спонукальною інтонацією.

Ключові слова: вставлення, вставлені одиниці; структура, семантика, функції вставлених конструкцій; творчість М. Павленко.

Вставні чи вставлені компоненти речення – це особливі частини простого речення або предикативної частини складного, що ускладнюють та доповнюють його зміст і структуру. І хоча й вони не є членами речення, але й не повна протилежність їм, як, наприклад, вважав О. Пешковський, на думку якого вставні слова і сполучення слів “залишаються елементами, внутрішньо чужими реченню, яке дало їм притулок, подібно кулі, яка потрапила до організму” [цит. за Дудик, 2002 : 224].

На відміну від вставних конструкцій, вставлені одиниці “виражають такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які доповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлення, вказуючи на якісь деталі чи нові факти, що не були передбачені в першій момент формування думки” [Кулик : 175].

Вперше на “вставлені із сусіднього речення слова” звернув увагу О. Шахматов [Шахматов : 273]. Пізніше це питання було докладно розроблене в академічній граматиці російської мови за ред. В. Виноградова [Грамматика, 1954, т. 2, ч. 2 : 167]. В українському мовознавстві натяки на особливий вид “втручених речень” містяться ще в праці О. Огоновського (1889). Проте остаточно поняття про вставлені одиниці запроваджене в працях Б. Кулика, Л. Кадомцевої та ін.

Вставність і вставленість досліджувалися багатьма іншими граматистами (В. Бабайцева, В. Белошাপкова, І. Валгіна, А. Висоцький, А. Грищенко, П. Дудик, Г. Золотова, М. Каранська, Є. Кротевич, П. Лекант, О. Мельничук, А. Мойсієнко, М. Шанський, Д. Шмельов та ін.). Загальнотеоретичний огляд аналізованих явищ представлено в посібнику “Синтаксис сучасної української літературної мови. Проблемні питання” [Слинько : 375–403].

Вставлені мовні одиниці найчастіше представлені структурами простого речення, нерідко й формами складних, які, навіть будучи словесно дуже розгалуженими, не стають справжніми реченнями. Особливістю цих одиниць є й те, що вони не можуть стояти на початку речення, оскільки особа, яка говорить, не може наперед уточнювати свої думки. Вставлені компоненти здебільшого мають серединну позицію, рідше завершують структуру речення.

На думку П. Дудика, надалі вивчення вставності і вставленості потрібно продовжувати, нагромаджуючи новий різностильовий мовний матеріал, дібраний передусім із найсучасніших текстів; поглиблюючи аналіз розглядуваних явищ щодо властивого їм змісту, структури і стилістичних функцій тощо [Дудик, 2002 : 241].

Нашу увагу привернули твори М. Павленко, зорієнтовані на дорослого читача. Так, із перших сторінок повісті “Санта Лучія в кирзових чоботях” (2007) упадає в око частотність використання вставлень. З погляду стиліста це вмотивовано, адже, скажімо, перша частина, “Манівцями до раю”, написана у формі “діалогу з коханим”, як назвала цю оповідь Лілія Шитова [Шитова, 2010 : 126]. Проте, тут швидше не діалог, а монолог до коханого, який загинув. Оповідь крізь усе життя. Він,

Семен, незримо присутній скрізь, і до нього подумки повсякчас звертається Лія. Таким чином, на 125 сторінках повісті автором використано близько 200 вставлень [Павленко, 2010].

Тому **мета** дослідження полягає у системному аналізі структури, семантики і функцій вставлених конструкцій у повісті М. Павленко “Санта Лучія в кирзових чоботях”.

Вставлені компоненти (слова, словосполучення, речення) – це мовні одиниці, що передають додаткові, побіжні повідомлення, перериваючи основне висловлення за допомогою інтонації вставленості [УМ : 83]. За значенням вставлені конструкції поділяють на дві основні групи: 1) зі значенням пояснення, коментаря, уточнення, доповнення; 2) побіжні зауваження, вияв ставлення до певних явищ, експресії [УМ : 83]. На думку К. Шульжука, вставлені одиниці, передусім речення, можуть бути: уточнювальними: *Найбільшій врожайності досягнуто в Козятинському (Вінницька область) і в Лубенському (Полтавська область) районах* (3 газети); пояснювальними: *Споконвіку їх куток Кононівни (що за річкою) пишався найкращими кіньми* (І. Ле); доповнювальними: *Білясте море (воно наче вкрите на ніч рядом) потягається слабо і в сонній млоті ніжно викидає перші хвили на берег* (М. Коцюбинський) [Шульжук : 170–171].

В аналізованій повісті “Санта Лучія в кирзових чоботях” нами зафіксовано близько двох сотень вставлених конструкцій, які мають різну структуру, різне смислове навантаження. У реальних контекстах через суб’єктивний чинник досить складно визначити, до якої саме смислової групи віднести вставлення. Нами виділено такі групи:

1) зі значенням **пояснення** (20), наприклад: *Може, як у тому вперше у житті побаченому художньому фільмі (ходили з добрим татом П’єтро в кіно – потай від суворого дідуся) (7); Потретьє, соучера (по-тутешньому – свекруха) поки що не проявляє до Леї жодного інтересу (8); Недільними вечорами навіть ходили в кіно. Ходили, як засне нонно (дідуць) (19);*

2) зі значенням **уточнення** (42): *Лея повернеться, знайде свого Ромео (не Маріо – Ромео!), і вони збудують свій прекрасний замок (7); Те, що було далі, Лея білим спогадом уже не назвала б (так – чорно-білим, рябеньким), а все ж пригадує з усмішкою (13); Ввечері село й справді зійшлося – ледве не всеньке – і, хто чим багатий, накривали саморобні столи у дворі правління (27);*

3) зі значенням **доповнення** (28): *Про доньку, яка проявляла інтерес до книжок (а з книжок тут у хаті – одна тільки “Дотріна”): “Це якби Анну-Марію – та в нашу школу!..” (25); В нього тато були музикантом (дуже добрими були тато: десь таким, як Леїн папа П’єтро. Семен вдачею і лицем пішов у батька), дуже гарно грали на трубі (28);*

4) зі значенням **коментаря** (28): *Якось наче мало воно пов’язувалось у баченні пані Наталі (фантазія завжди бурхливіша!), але сам факт – вражає безмежно! (84); Тож поки Ольга дивиться серіал (Наталія Миколаївна перемикає на ті канали, де – про кохання, всіляка італійська “Мафія” з Корrado Катані Ольгу не цікавить), “компанія” прошигнеться з ганчіркою по мармурових підлогах (88);*

5) з яскравим значенням **причини** повідомленого (12): *Ось тільки странніше прикриє малих кудлатим кожухом (бо знову – мжсичить)...(7); «...» якийсь чорнявий чоловік прийде здалеку й принесе переміну. Переміну добру (поруч – карта червона), але – буде він біля Леї недовго (ось, у ногах випадає) (18);*

6) зі значенням **мети**: *Когось живим хоронили (щоб удруге не приїздити), кого – з’їдали (24).*

Таким чином, до першої групи нами віднесено понад 130 вставлених конструкцій (які доповнюють, уточнюють, пояснюють, коментують сказане). Проте є такі вставлення, що передають різні емоції, почуття, побіжні зауваження (близько 60 одиниць); вони часто супроводжуються питальною, окличною, спонукальною інтонацією. Наведемо приклади:

1) **побіжні** зауваження (9): *Госітна процвітала. В ній уже нову школу збудовано, дитсадок (донедавна ніякого не було), колгоспну їдальню, відкрито будинок побуту, магазин... (71); Обговорює – аж луна дзвенить мармуровим коридором, – сьогоднішніє олів’є (89);*

2) різного типу **експресивні** висловлення (20): *(...О аміко! “Мак”! “Кутья!” О! Ліно! Аморе Ліно!..) (113); (...О аміко!.. О аморе!..) (114); Це ж вони тоді писанок наробили! Випросили в якомусь ресторані цибулиння (ото дивувались!), а потім...(116);*

3) **питальні** конструкції (16): *А Емануела (хіба ця молодь за своїм бізнесом розуміє чужі проблеми?) – підкинула їй непоту! (94); Їй нічого (де вже в неї та фігура?), а я скоро буду ширша, ніж довшя! (100);*

4) **спонукання, бажання, нагадування** (6): *А ще розкладе перед нею велику мапу і покаже свою рідну країну – У-кра-ї-ну! А осьде – хай Ребекка погляне! – маленька Умань! Ось, крапочка, видно? (95); Тепер пікові карти випадають Леї. Червоні карти – ось дивіться! – майже всі відішли в минуле.*

Чорно в Леї, чорно. Зараз чорно, далі чорно, а оце – гляньте! – випадає король хрестовий біля пікової дев'ятки... (18);

5) вираження ставлення до предмета повідомлення: Біля неї – сонний Роберто й – теж, бідлашка, вришті заснула! – Анна (6); Мама Джульє (о, яка вона велика!) наступала доньці на живіт і аж шипіла... (10); Що вона ховає в собі, ця сухенька, холодна і чужа – чужа-чужісінька! – бабця? (35).

Аналізовані конструкції (і це їх відрізняє від вставних) ніколи не стоять в ініціалній позиції. Домінує інтерпозиція (всередині), рідше – прикінцева.

Вставлення вводяться у текст без сполучників або із ними. Наведемо приклади конструкцій, що починаються зі сполучника:

- приєднувального (та й, ще й, тобто): Не любить цього свята виносити на люди (та й тут ніхто з ним особливо не показується) (55); Оскільки до хліва добратись Лея так і не дала, а наказ відмінати ніхто не збирався, болячу корову завели в завішену рядном (ще й дверей нема!) недобудовану половину хати й залишили (58);

- сурядного а: «...» нова Леїна хата вкрилась одвічною, хоч і новою, соломою. Зате й солома та, зваживши на колір і блиск (а надто ж – на ціну, якою все діставалось!), видавалася щирим золотом! (57);

- сурядного і, ні-ні: Комірник-“халєвиц” (і де тут узьвєся?) п'яно славив жіночу вроду (41); Ніколи в Італії не стрічала подібного (ні таких черг, ні таких чобітків), але це взуття, мабуть, неабияка цінність: он скільки народу б'ється за ним! (21);

- підрядного як: – Ми з чоловіком на скрині. Діти – на печі! – вказала на свіжовибілену піч (як не крути, а яка хата без печі?) (60);

- підрядного чи: А на Різдво (чи знає мама Джульє, що тут Різдво святкують не тоді, коли люди?)... (45);

- підрядного щоб: Когось живим хоронили (щоб удруге не приїздити), кого – з'їдали (24) та ін. сполучних засобів.

Різноманітний зміст вставлених конструкцій передається різними синтаксичними конструкціями – від слова-вигуку до складного ускладненого речення або й навіть складного синтаксичного цілого.

Проведені підрахунки показали, що найчастіше письменниця послуговується вставленнями у вигляді простого двоскладного (60) та односкладного (24) речення. Вставлення-слова чи словосполучення становлять, відповідно, 30 і 5 одиниць; складні елементарні речення – близько 30, складних ускладнених та кількареченневих конструкцій – близько 15. До 10 одиниць – паралельне багатоголосся (коли голос оповідача паралельно супроводжується як вставленням тим, що звучить поряд, наприклад, чиеюсь розмовою по телефону). Детальніше про це.

Найменші за обсягом вставлення – слова. Це можуть бути навіть не повнозначні, а службові частини мови, наприклад, вигуки: Наробляється, а потім – це й співає! А потім – о санта мадонна! – це й із чоловіком, у таке вузьке ліжко (!) – спати лягає!!! (77); Сьогодні вона “годувала” його по телефону... голубцями! Голубцями в капусті (...О! Капуча!..), зі сметаною і часником (100). Однак частіше слово-вставлення виконує уточнювальну, пояснювальну функцію до окремого члена речення, зокрема:

- підмета (8): Половину літєчка займає, Бо ж ця Ганя (Мотя, Лея) чоловіка не має! (33); До речі, багато прізвища “Руссо”, що явно походить десь із країв Наталі Миколаївни. А ще ж: “Капуччо” (капуста), “Пелозі” (волохаті) тощо! (98);

- додатка (9): Задоволена, сама собі хазяйка, сама й чистить, і вим'я (ой, палітурки!) мие, і... (66); Дорогою купили української страви: смаженої батати (картоплі)!!! (97);

- означення (5): З сусіднього – теж розчиненого – якраз виглянув Семен... (9); Але хіба це проблема для Наталі Миколаївни, яка в Умані взагалі воду мала тільки рано і ввечері (і тільки холодно!), вмудряючись при цьому голову мити мало не щодня? (108);

- обставини (5): Якщо ти тут нелєгально, якщо ти без дозволу (“пермесо”), то хто тебе шукатиме? (86); Та справжні подарунки почались на Боно Наталє (Різдво) (113).

Як зазначалося, найбільшу групу в повісті становлять вставлення – речення двоскладної структури (60). Вони є різної модальності (розповідні (30), окличні (9), питальні (11)), різного наповнення, наприклад, ускладнені (10), неповні. Покажемо на прикладах.

Структуру повного двоскладного речення мають такі вставлення: Сторож іще за дня спостеріг, як Семен, повертаючись із поля, зняв сорочку, зв'язав у ній рукави й тихцем зірвав кілька яблук (фруктові дерева в Міте-Лаузенті росли вздовж дороги) (13); Та й зелена барва ниток – знають і першокласники – позитивно впливає на очі (98) та ін.

Структуру двоскладного неповного речення (підмети залишилися у головному реченні) мають такі конструкції: *Так і годувала хвору обмішкою (свою виганяла з чередою пасти), марно прикладала їй до ноги відвари й примочки (58); Одружились і Роберт з Ніною, і Ганя з сусідським хлопчиною (теж зі школи любились) (72) та ін.*

Окремі вставлення – прості двоскладні речення – мають ускладнену структуру, що спричинене наявністю однорідних членів (підметів – *Не встигли звантажити, як Лея вже ходила й хрумтіла білою головою. Ну, не так смачно, як в Італії (навіть овочі й фрукти здавались тут гіршими на смак), але... (48); присудків – *Нічого не обіцяє! Ходити до мене ходить, возити на своєму квітковозі – возить... – (Антоніо працює дальнобійником, транспортує квіти) (105); додатків – *А ще гуцулка обібрала італійця до нитки (чоловік на Україні купив машину й новий дім), а тепер активно підсипала йому відворотного (116)), відокремлених членів (напр., обставин – *Лея здала в ремонт золотий наручний годинник, подарований Семеном (Семен, ще із тих німецьких яблук починаючи, завше полюбляв робити подарунки!) (22)), вставних конструкцій (А тут ішли якось із поля (в Госітній свинарки, виявляється, ще й буряки сапають): спека неймовірна! (25)).****

Нами зафіксовані випадки, що вставлена конструкція у своєму складі має інше вставлення: *До страшного – і свого вже, куди дінешся (що там Семен казав про гриби?), – свинарника (24); Хоч і не вишиває, але бачив би ти, як гарно Лея шие, плете мережива! До того ж – куховарить, пече хліб, топить у печі, мастить, доїть, сапає, копає, рубає, лікує (колгоспна корова – чи не завдяки їй примочкам – таки одужала!), співає, навіть “ворожить”, – чого тільки не вміє тепер твоя Лея, Семене! (61).*

Питальною модальністю позначені такі вставлення зі структурою двоскладного простого речення: *Як на Лею, то вона б із задоволенням перейшла на вічне мовчання (чи є така мова?), але ж хто дозволить?... (14); Напарниця Антоніна каже (о мадонна, що вона там постійно каже?), що кусаються тільки деякі, особливо “дбайливі” льохи (23).*

Окличну модальність мають такі вставлені конструкції – прості двоскладні речення: *Спалось завше погано (ах, ще й наче щось укусило!), тому, вичерпавши білі спогади, Лео втуплювалася очима в чорноту (14); Кутю приготувала вже як належить: і мак, і мед, і горіхи... Якби ще й родзинки (сама додумалась!), було б зовсім добре! (54); Чис це? – показував на безмежні грядки помідорів, куди, за дозволом голови (о, без нього Лея тепер і нитки не брала!) вибрались Лукашуки зібрати кілька ящиків на закрутки (78) та ін.*

Структуру односкладного речення мають 24 вставлення, зокрема, 5 – за зразком означено-особового, 6 – неозначено-особового, проте домінують безособові структури, наприклад: *Семен на роботі, син і донька в садочку (Лії ще не було) (24); Щовечора – нерівний двобій із темрявою: ніяк не приручається той каганець (електрики в Госітній нема!) (12); Щоранку тепер – нерівний двобій із лукавою пічкою й чорними баняками (тут не заведено варити в каструлях) (12).*

Структуру неозначено-особового речення мають такі вставлення: *Криниця тут, як вважається, недалеко, через дорогу (водогоном у Госітній не користуються) (16); Поки Лея весь час сиділа з дітьми в казармі репатріаційного табору, куди їх тимчасово поселили (виходили тільки в казенну їдальню), Семена від світанку до смерканку не було, його постійно викликали на якісь допити (31).*

Нагадують односкладні означено-особові такі конструкції: *Та що сталося (у Лідки поки допитаєшся!)? (20); Бо досі – не повірите! – працювала на теплих! (85) та ін.*

3-поміж усіх вставлених конструкцій виокремлюються складні структури (або їхні частини). Нами виділено 46 таких одиниць. З них майже половину становлять складнопідрядні речення (16) та їхні частини (4). Найуживанішими (9) є складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними: *Промурмотів щось про гриба і про те, що, назвавшись грибом, треба лізти в борці (тепер Лея переконалась, що гриби, насушені восени соучерою, і справді всі йшли на борці) (19); Правду кажуть у їхній Італії (добре, що велика мама зараз далеко!): дурень розіб'є собі лоба як не об хрест, то об ліхтаря! (54).*

Поширеними є складнопідрядні речення з підрядними причини: *Все б нічого, тільки біда, що гроші (та й то не всі, бо ж тепер має борг!) даватимуть, кажуть, аж у кінці року (24); Якось виштовхала ногами звірюку аж на балкон (вранці потерпала, що буде звільнена за це з роботи!) (91). Зафіксовано нами й кілька складнопідрядних речень з підрядними означальними і займенниково-означальними: *Тільки дожовувала останні шматочки й ревниво зиркала, як Маріо (Маріо знов усе поз'їдав, що намажила Наталі!) вимочує хлібом спорожнілу сковороду! О! О перфетто! (97); Та ще й (хто не бачив – не повірите) – зі сліпучо-жовтою манюсінкою (такі тільки в Гумані в кіні бувають) сумочкою! (35).**

Одиничними є вставлення, що мають структуру складно-підрядного речення з підрядними допусту («...» *позносили до її хати купу скоромних наїдків (сала – також, хоч Лея так його і не полюбила)* (80)) та умови (*Вони з Лаурою вже зібрали документи на туристичну путівку, як Еміліо захворів (уже як не щастить, то не щастить!)* (76)).

В окремих вставленнях автор використала лише “уламки” складнопідрядних, точніше, їхні підрядні (4): причини (напр., *(Бо яка ж смажена картопля – без “холістерину”?)* (97); *Ось тільки странніше прикриє малих кудлатим кожухом (бо знову – мжичить)...* (7)), мети (*(щоб удруге не приїздити)* (24)), означального (*Від чорнобильського вибуху (про який, до речі, дізнавались більше правди з листів італійських родичів, аніж із рідних “невинних” газет) почав давати розколину, здавалось, досі непорушний кам’яний союзний мур* (75)) та ін.

Нами зафіксовано і 7 вставлень зі структурою складного безсполучникового речення. Причому відношення між предикативними частинами і, відповідно, інтонація в них – різноманітні: причиново-наслідкові (*– Ні, дівки, ви чули, тойго, – аж захлинулась від новин Дарія (цієї неділі трохи дощило, вони сиділи за столом у домі сеньйорів Джотто), – гуцулка Светка вже якогось обкрутила, він їй – гостинець за гостинцем!* (104)), пояснювальні (*Після обіду Наталі поведе її (втім, чому поведе: Ольга вже досить непогано ходить сама!) на зустріч зі старим сеньйором* (108)).

Складносурядні речення автор рідко використовує у ролі вставлених. Нами зафіксовано 3: з єднальними відношеннями і бажальною модальністю (*...і нині – хай швидше сідає сонце і Санта Лучія рушає в дорогу!* – *вони вже від самого ранку готові лягати спати* (6)) і зіставно-протиставними: *А вранці на дітей чекав стіл, прибраний небаченою досі, прекрасною, як візерунки на шибці, білою скатертиною (в одному місці ще не закінченою, але хто про те відає?)* (38); – *Ми з чоловіком на скрині. Діти – на печі! – вказала на свіжовибілену піч (як не крути, а яка хата без печі?)* (60).

Окрім складних елементарних, письменниця використовує у ролі вставлених і складні ускладнені конструкції, що містять три і більше предикативні частини. Це розлогі додаткові зауваження, уточнення, коментарі, напр.: *Тільки сніги нікуди не збирались, усе ще лежали на безконечних просторах (в Італії не тільки снігу нема: там і полів таких тужливо-безкраїх ніхто не тримає, – як не садок, то виноградник)* (16); *Зараз Розанна пустить якусь шпильку в бік Маріо (ось вона вже дорікає чоловікові, що, мовляв, як приготує Наталі, то він з’їдає мало не з мискою, а як, бува, щось приготує рідна дружина – тільки лизькає!)* (89).

Однак нами виділено і 10 контекстів, у яких вставлення містить не одне граматичне речення, а кілька, тобто складне синтаксичне ціле. Вони слугують для показу емоцій у невласне прямому мовленні (*Лея метається по соломі, де її з дітьми (Діти? Де діти? Анна? Як вони, сердешні? Сплять? Сплять!) покладено на ніч* (10)), додаткового повідомлення (*– Кликали! – радісно підстрибують Роберт і Лія (Ганнуся досі часом лякається. Може, справді послухати Лідку, повести дівчинку викачати переляк?)* (47)), коментаря (*Лея бере десятилітрове відро, прямує униз до криниці-“журавля” (в Італії мало стрічала цих великих птахів із сумною назвою, що й італійськи звучить невесело: “Гру”. А тут – навіть криниці на їхню честь!)* (48)).

Таким чином, аналізований матеріал доводить, що письменниця в повісті “Санта Лучія в кирзових чоботях” дуже творчо використала різні граматичні конструкції у ролі вставлених, зокрема, для уточнення, пояснення, коментаря, вираження побіжних зауважень, емоцій тощо. Вони надають художньому дискурсу ефекту живомовності, допомагають відтворити внутрішнє мовлення персонажів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грамматика русского языка. – Т. II. Синтаксис. – Ч. II. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – С.142–176.
2. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. – К. : Наукова думка, 1972. – С. 224– 231.
3. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови : Синтаксис / Б. М. Кулик. – К. : Рад.шк., 1965. – Ч. 2. – С. 175.
4. Дудик П. С. Просте ускладнене речення: навчальний посібник / П. С. Дудик. – Вінниця, 2002. – 335 с.
5. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. / А. К. Мойсієнко. – К. ПП Я. Січовик, 2006. – 240 с.
6. Павленко М. Санта Лучія в кирзових чоботях: Повість / Передмова Юрія Мушкетика. Післямова Лілії Шитової / Марина Павленко. – Умань : Алмі, 2010. – 132 с.
7. Слинко І. І. Синтаксис сучасної української літературної мови: Проблемні питання: [навч. посібник] / І. І. Слинко, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.
8. Українська мова. Енциклопедія. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К.: Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.

9. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – Л., 1941. – С. 273 – 364.
10. Шитова Л. Діалог із коханим / Лілія Шитова // Післямова до повісті : Павленко М. Санта Лучія в кирзових чоботах. – Умань : Алмі, 2010. – С. 126–128.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник / К. Ф. Шульжук. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 408 с.

Елена Дуденко, Анна Березовская. Вставные конструкции в прозе М. Павленко: структура, семантика, функции

В статье проанализированы функционально-семантические особенности вставных конструкций в повести М. Павленко «Санта Лучия в кирзовых сапогах». Отмечено активное использование этих единиц автором для придания дискурсу эффекта живой речи, воспроизведения внутренней речи персонажей. Выяснено, что разнообразное содержание вставных единиц передается различными по структуре синтаксическими конструкциями – от слова-восклицания до сложного осложненного предложения и сложного синтаксического целого. Наибольшую группу в повести составляют вставки – двусоставные предложения, которые имеют различную модальность.

Около двух третей анализируемых вставных единиц дополняют, уточняют, объясняют, комментируют сказанное. Остальные конструкции передают различные эмоции, чувства, беглые замечания; часто сопровождаются вопросительной, восклицательной, побудительной интонацией.

Ключевые слова: вставные конструкции, функционально-семантические особенности вставных единиц, творчество М. Павленко.

Olena Dudenko, Anna Berezovska. Functional and semantic characteristics of parenthetical structures in a novel “Santa Lucia in tarpaulin boots” by Marina Pavlenko (2007)

The article analyses the structure semantic and functions of parenthetical structures in the novel “Santa Lucia in tarpaulin boots” by Marina Pavlenko. It is mentioned active usage of mentioned structures to give the discourse the effect of living conversation and for faithful presentation of inner speech of characters. The author emphasizes that the different content of parenthetical structures covers by structurally different syntactic units – from exclamation words till complex sentences. The biggest group in the novel includes two-part sentences with different modality (exclamatory, declarative, and interrogative). Nearly two thirds of analyzed parenthesis complement, clarify, explain and comment on what was said. The rest parenthesis shows emotions, feelings, remarks and are often accompanied by interrogative, exclamatory and imperative intonation.

Key words: parenthetical structures, parenthesis, structure, semantic, functions of parenthesis, M. Pavlenko’s works.